

Леся КРАВЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-3148-2474

доктор філологічних наук,

професор кафедри зарубіжної літератури та полоністики

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) lesya_kravchenko58@ukr.net

ЛІТЕРАТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ «МОВНОЇ КРИЗИ» В АВСТРІЙСЬКОМУ МОДЕРНІЗМІ: ВІД ГОФМАНСТАЛЯ ДО Т. БЕРНГАРДА

У статті «Літературні трансформації «мовної кризи» в австрійському модернізмі: від Гофмансталя до Т. Бернгарда» здійснюється комплексний аналіз феномену «мовної кризи» в австрійській літературі XIX–XX століття, акцентуючи увагу на її глибинних філософських, соціокультурних та естетичних наслідках. Досліджуються зміни у світоглядних парадигмах, викликаних інтелектуальними й політичними потрясіннями, які призвели до радикального перегляду традиційних уявлень про здатність мови віддзеркалювати реальність та артикулювати людський досвід. Відтак, «мовна криза» стала рушійною силою художніх експериментів, що виявлялися у трансформаціях стилю, структури та наративних стратегій.

Особлива увага зосереджена на аналізі есе Гуго фон Гофмансталя «Лист лорда Чандоса», яке репрезентує драматичний розрив між словом і змістом, що переживається як екзистенційна катастрофа. Ця проблематика отримує подальший розвиток у творчості Роберта Музіля, Карла Крауса та Германа Броха, які у своїх текстах концептуалізують мовну кризу не лише як симптом духовного та культурного розпаду доби, а і як потужний естетичний імпульс, що зумовлює пошук нових мовних стратегій.

У статті розглядаються філософські ідеї Фріца Маутнера та Людвіга Вітгенштейна, які проблематизують межі мовного вираження, відіграючи ключову роль у формуванні австрійського модерністського дискурсу, зокрема у творчості Інгеборг Бахман та Томаса Бернгарда. У їхніх текстах «мовна криза» набуває характеру тотальної деконструкції традиційних засобів комунікації, що виявляється у відмові від класичних наративних технік, експериментальному використанні фрагментарності, повторів, парадоксальних структур і радикальної іронії.

Проаналізовано лінгвістичні стратегії письменників, які, намагаючись подолати кризу мовлення, звертаються до символічних, фрагментарних і метафізичних форм вираження. Важливим аспектом дослідження є взаємозв'язок між мовою, ідентичністю та екзистенційними переживаннями індивіда, що дає змогу простежити ключові етапи літературної еволюції австрійського модернізму. Особливе місце у статті займає аналіз творчості Т. Бернгарда, в якій «мовна криза» постає не лише як абстрактний філософський концепт, а як конкретний художній метод, що демонструє невідворотність мовного краху та його соціокультурні наслідки.

Ключові слова: «мовна криза», наративні техніки, лінгвістичні стратегії, літературна еволюція.

Lesya KRAVCHENKO,

orcid.org/0000-0002-3148-2474

Doctor of Philological Sciences,

Professor at the Department of Foreign Literature and Polonistics

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) lesya_kravchenko58@ukr.net

LITERARY TRANSFORMATIONS OF THE “LANGUAGE CRISIS” IN AUSTRIAN MODERNISM: FROM HOFMANNSTHAL TO TH. BERNHARD

The article “Literary Transformations of the Language Crisis in Austrian Modernism: From Hofmannsthal to T. Bernhard” provides a comprehensive analysis of the phenomenon of the “language crisis” in Austrian literature of the 19th and 20th centuries, focusing on its deep philosophical, sociocultural, and aesthetic consequences. It explores the changes in worldview paradigms caused by intellectual and political upheavals, which led to a radical reconsideration of traditional notions of language’s ability to reflect reality and articulate human experience. Thus, the “language crisis” became a driving force behind artistic experiments manifested in transformations of style, structure, and narrative strategies.

Particular attention is given to the analysis of Hugo von Hofmannsthal’s essay “The Letter of Lord Chandos,” which represents the dramatic rupture between word and meaning, experienced as an existential catastrophe. This issue is further developed in the works of Robert Musil, Karl Kraus, and Hermann Broch, who conceptualize the language crisis not only as a symptom of the spiritual and cultural decay of the era but also as a powerful aesthetic impulse that prompts the search for new linguistic strategies.

The article examines the philosophical ideas of Fritz Mauthner and Ludwig Wittgenstein, which problematize the limits of linguistic expression and play a key role in shaping the Austrian modernist discourse, particularly in the works of Ingeborg Bachmann and Thomas Bernhard. In their texts, the "language crisis" takes on the character of a total deconstruction of traditional means of communication, manifesting in the rejection of classical narrative techniques, the experimental use of fragmentation, repetition, paradoxical structures, and radical irony.

The linguistic strategies of writers are analyzed, who, in an attempt to overcome the crisis of speech, turn to symbolic, fragmentary, and metaphysical forms of expression. An important aspect of the research is the interrelationship between language, identity, and the existential experiences of the individual, which allows tracing the key stages of the literary evolution of Austrian modernism. A special focus of the article is the analysis of Thomas Bernhard's works, in which the "language crisis" appears not only as an abstract philosophical concept but as a concrete artistic method that demonstrates the inevitability of linguistic collapse and its sociocultural consequences.

Key words: "language crisis", narrative techniques, linguistic strategies, literary evolution.

Постановка проблеми. Проблема «мовної кризи» відіграє ключову роль в історії австрійської літератури XIX–XX століть, відображаючи складні політичні, соціальні та культурні процеси, що впливали на формування як національної, так і індивідуальної ідентичності. Австрійська література зазнавала в цей період глибоких трансформацій, зумовлених поступовим розпадом Австрійської імперії, модернізаційними змінами, індустріалізацією та поширенням нових філософських ідей. Водночас стрімкий розвиток інтелектуального середовища, що виник завдяки взаємодії різних культур і мов, створював унікальні умови для літературних експериментів і пошуку нових форм вираження.

Однією з найгостріших проблем, з якою зіткнулися австрійські письменники цього періоду, стала криза мови як засобу вираження людського досвіду. Політична нестабільність, багатонаціональний характер імперії та культурні трансформації змушували інтелектуалів і митців переосмислювати природу та можливості мови. Втрата віри у здатність слова правдиво відображати реальність і передавати істину спричинила кризу комунікації та самовираження, яка увійшла в історію літератури як «мовна криза».

Аналіз досліджень. Проблематика «мовної кризи» в австрійській літературі залишається недостатньо концептуалізованою в українському літературознавстві, оскільки більшість наукових розвідок українських дослідників орієнтовані переважно на аналіз загальних характеристик австрійського літературного процесу XIX–XX століть. Дослідницька увага зосереджується на жанрових, стильових і тематичних домінантах, залишаючи поза детальним осмисленням лінгвістично-філософський аспект, що набуває особливого значення в контексті австрійської літератури модернізму.

Значний внесок у вивчення австрійської літератури зробив Д. Затонський, який здійснив ґрунтовний аналіз взаємодії німецькомовної літератури

Австрії з європейським культурним простором. Дослідник акцентує увагу на ролі австрійських письменників у процесі формування загальноєвропейських літературних тенденцій, проте питання мовної кризи як структурного явища австрійської літератури залишилося поза межами його студій (Затонський, 1978). У своїх компаративістичних дослідженнях Д. Наливайко детально простежує специфіку розвитку літературних традицій Західної Європи, зокрема й австрійської, інтегруючи її в широкий історико-культурний контекст, що дозволяє простежити соціокультурні трансформації, які супроводжували мовну еволюцію австрійської літератури (Наливайко, 1986).

У статті «Сутність австрійсько-української літературної взаємодії: дискурс, зв'язки, рецепція, переклад» І. Зимомря розглядає специфіку розвитку австрійської літератури в контексті загальнонімецькомовного літературного процесу, наголошуючи на значенні перекладу та рецепції як важливих механізмів мовної динаміки австрійської літератури (Зимомря, 2010). Проте у згаданих дослідженнях мовна криза як феномен, що постає на перетині літературознавчого, лінгвістичного та філософського дискурсів, не розглядається як самостійний предмет аналізу. Це свідчить про необхідність подальших досліджень, які б охоплювали проблему мовної рефлексії в австрійській літературі, що стала важливим чинником її естетичної трансформації в добу модернізму й постмодернізму.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз феномену «мовної кризи» в австрійській літературі, зокрема, в контексті впливу історичних, соціокультурних та політичних чинників на мовну еволюцію німецькомовної літератури Австрії, а також на її взаємодію з іншими європейськими літературними традиціями.

Виклад основного матеріалу. Проблема «мовної кризи» проявилася в особливо відчутно Австрії, де перетин німецької, угорської, чеської, польської, італійської та інших мов формував

складний «багатомовний» ландшафт. У такому середовищі жодна мова не могла повною мірою задовольнити всі культурні й соціальні потреби. Австрійська література, що традиційно розвивалася на основі німецької мови, опинилася в епіцентрі цієї кризи. Німецька, яка тривалий час залишалася мовою елітної культури, поступово втрачала свою домінуючу позицію. Водночас літературний процес переживав період активного пошуку нових форм вираження. З одного боку, модернізм прагнув оновити традиційні літературні структури, експериментуючи зі стилем і композицією тексту; з іншого – національні рухи висували мову як ключовий чинник формування культурної та національної ідентичності.

Одним із ключових аспектів «мовної кризи», що визначила перехідний період в австрійській літературі, стало усвідомлення того, що мова більше не є стабільним і надійним засобом комунікації. Це прозріння стало наслідком глибоких суспільних змін, у яких традиційні мовні форми виявилися неспроможними адекватно відобразити складність людського досвіду, емоцій та екзистенційних переживань. Мова перестала бути універсальним кодом для вираження думок, що спонукало письменників того часу до активного експериментування з новими літературними формами, стилями та структурами.

Ці пошуки були не лише спробою знайти нові виражальні засоби, а й глибокою філософською рефлексією над природою мови та її межами. У своєму есе «Лист лорда Чандоса» Гуго фон Гофмансталь майстерно передав драматизм цієї кризи, демонструючи, що мова виявилася безсилою перед складністю людського досвіду. Головний герой твору, лорд Чандос, відчайдушно усвідомлює, що *«світ розсипався на уламки, і жодне поняття вже не могло його охопити»*. Відокремлені слова плавали довкола мене, змушуючи вдивлятися в них і в самого себе: вони – вир, від погляду на який паморочиться в голові... Мова, якою мені судилося не лише писати, а й мислити..., мова, з якої мені не відоме жодне слово, мова, якою до мене промовляють німі речі...» (Гофмансталь, 1979:173).

Слова лорда Чандоса символізують не лише особисту драму героя, а й загальну кризу суспільства, у якому традиційні форми комунікації виявилися недостатніми для вираження глибинного сенсу людського існування.

Есе «Лист лорда Чандоса» Гофмансталь став центральним у дискусії про «мовну кризу» на межі століть, адже Чандос говорить про свою нездатність висловити думки словами, що символізує загальну проблему втрати сенсу мови в

модерністській літературі. Він більше не вірить у можливість передати справжнє переживання через слово. Його стан відображає не лише особистісну кризу та інтелектуальну депресію, а й глибший розлад епохи.

Лорд Чандос не знаходить адекватних слів для вираження своїх внутрішніх почуттів і роздумів. Він гостро сприймає дійсність у найдрібніших деталях, проте ця реальність вислизає з-під вербального пояснення. Усе розпадається на фрагментарні, миттєві враження, які не піддаються опису чи систематизації.

Гофмансталь майстерно передає відчуття розриву між світом і словом, що передбачає пізнішу модерністську недовіру до мови як засобу передавання сенсу. Чандос більше не відчуває себе цілісною, визначеною особистістю: він не здатен пояснити власні почуття і стає вразливим до зовнішніх впливів. Це розчинення суб'єктивності характерне для модерністської літератури, яка акцентує увагу на втраті індивідуального «я».

Водночас «Лист лорда Чандоса» відображає художню та інтелектуальну атмосферу кінця XIX – початку XX століття, коли митці та мислителі почали ставити під сумнів здатність мови адекватно відображати реальність. Цей твір став одним із наріжних каменів модерністської літератури та філософії, передбачивши ключові проблеми XX століття – зокрема, кризу довіри до мови та прагнення до безпосереднього переживання дійсності.

У контексті мовної кризи особливе значення має творчість Райнера Марії Рільке, Артура Шніцлера та Роберта Музіля, які досліджували мову не лише як засіб вираження думок, а й як соціально-культурний феномен. Подібно до Гофмансталь, Рільке у своїй поезії часто звертався до теми мовної нездатності передати глибину людських переживань. Для нього мова ставала символом відчуження та межової неможливості висловити внутрішній світ індивіда.

Феномен «оніміння мови» отримав подальший розвиток у працях Карла Крауса, який вважав розпад мови одним із ключових симптомів духовної кризи епохи. Він стверджував, що деградація мови є прямим наслідком занепаду культури й суспільної моралі. Натомість Герман Брох розглядав мовну кризу ще глибше, трактуючи її як сумнів у самому дусі. У його концепції слово та дух нерозривно пов'язані, і їхній розрив веде не лише до занепаду мови, а й до духовного спустошення.

Взаємозв'язок між духом і словом також стає центральною темою у творчості Роберта Музіля, який намагається з'ясувати, чому австрійці, попри

свою багатокультурну спадщину, втрачають здатність утверджувати свою значущість як нація. «Австрія, – писав він, – стала першою країною, у якій Господь засумнівався, позбавивши її життєвої сили, віри в себе та тієї здатності утверджувати власну значущість, яка притаманна кожній культурній нації» (Музіль, 1979:10).

Р.Музіль розглядає австрійську ідентичність як кризу духовної та культурної цілісності, де мова відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості. Відсутність національної ідеології, на його думку, є однією з причин духовного занепаду та екзистенційної невизначеності, що охопила країну.

Світогляд австрійських письменників, як і їхня нездатність безпосередньо розв'язати цю філософську проблему, знаходив найглибший вияв у мовчанні. Австрійський літературний імпресіонізм спричиняв відсторонення та виснаження самої мови.

Ідея мовчання відіграла помітну роль у духовному житті ХХ століття та знайшла відображення у творчості таких письменників і філософів, як Франц Кафка та Людвіг Вітгенштейн. Ще раніше до подібного висновку прийшов філософ-лінгвіст Фріц Маутнер, прихильник англійського скептицизму. У своїй *«Критиці мови»* він писав: *«Спочатку було слово. Ім'я, слово, люди – вони стоять на початку пізнання світу і залишаться там, доки не відкинуть слово. Хто прагне піти далі..., повинен звільнитися від нього, подолати забобонне ставлення до мови, врятувати свої уявлення від її тиранії. Якщо я хочу досягти глибини критики мови, що нині є найважливішим завданням мислячого людства, мені необхідно знищити мову – позаду, попереду й у собі, крок за кроком: піднімаючись сходами, руйнувати кожен пройдений сходинку»* (Маутнер, 1901:113).

Фріц Маутнер зрештою дійшов висновку, що те, чого ми не знаємо, має залишатися поза обговоренням. Цю ж ідею у ХХ столітті розвинув Людвіг Вітгенштейн, який у *«Логіко-філософському трактаті»* (1921) сформулював знаменитий принцип: *«Те, що може бути висловлене, повинно бути висловлене чітко, а про те, про що не можна говорити, слід мовчати»* (Вітгенштейн, 1964:126).

Л. Вітгенштейн здійснив не лише помітний вплив на розвиток аналітичної філософії та світової літератури, він першим переніс філософські проблеми пізнання у сферу функціонування мови, розробивши новий лінгвістичний підхід до самої філософії. Услід за представниками неопозитивізму, які надавали філософським питанням лінгвістичний характер (зокрема Моріс Шлік, який стверджував, що «науку слід визначати як пошук

істини, а філософію – як пошук сенсу»), Вітгенштейн вважав, що завдання філософії полягає не в поясненні природи, а в логічному проясненні думок.

«Філософія – це не теорія, а діяльність. Філософська робота полягає насамперед у роз'ясненнях. Її результат – не набір «філософських пропозицій», а прояснення самих пропозицій. Філософія повинна чітко окреслювати й розмежовувати думки, які без цього здаються невизначеними й розпливчастими», – писав Вітгенштейн у *«Логіко-філософському трактаті»* (Вітгенштейн, 1964:83).

Одна з центральних ідей Вітгенштейна – поняття мовних ігор, яке він розвинув у *«Філософських дослідженнях»* (1953). Філософ стверджував, що значення слів визначається контекстом їхнього вживання, а не якоюсь внутрішньою сутністю. Ця думка надихнула багатьох письменників на експерименти з мовною формою, сприяючи розмиттю меж між реальністю та її мовним вираженням.

Логіко-лінгвістичні теорії Людвіга Вітгенштейна справили глибокий вплив на австрійську літературу другої половини ХХ століття, зокрема на творчість Петера Гандке, Інгеборг Бахман і Томаса Бернгарда. Петер Гандке у своїх творах досліджує обмеженість мови та її вплив на формування реальності. Його персонажі в *«Образі публіки»* та *«Каспарі»* не стільки передають зміст через мову, скільки демонструють її руйнівний потенціал, перегукуючись з ідеєю Вітгенштейна про неможливість абсолютного вираження істини.

У творчості Інгеборг Бахман, на яку суттєво вплинула філософія Людвіга Вітгенштейна, виразно простежується напружене протистояння між мовою та реальністю, що набуває статусу однієї з ключових проблем її письма. Зокрема, в романі *«Маліна»* Бахман застосовує мовні структури, що резонують із вітгенштейнівським аналізом мовних ігор, підкреслюючи неможливість адекватного репрезентування суб'єктивного досвіду через дискурсивні конструкції. Її героїня перебуває у перманентному конфлікті між власною ідентичністю та мовним апаратом, який, замість бути інструментом вираження, виступає як механізм його фальсифікації. Як і Вітгенштейн, Бахман досліджує межі мови, її здатність не тільки розкривати, а й затемнювати сенс.

Поетична творчість Бахман демонструє своєрідну естетику мовчання як альтернативний засіб вираження, що опирається на фрагментарність, семантичні лакуни та навмисне уникнення однозначності. Це виразно перегукується з вітгенштейнівською тезою про те, що найбільш суттєве

не підлягає вербальному вираженню, а може лише бути відчутим або імплікованим у натаку.

Ще більш радикального втілення ці ідеї набувають у творчості Томаса Бернгарда, одного з найвидатніших австрійських письменників другої половини XX століття, який не лише засвоїв, а й трансформував вітгенштейнівське бачення мови як автономної, самореферентної системи, що завжди є обмеженою у своїй здатності досягати дійсності.

Центральним аспектом цього впливу є глибоко скептичне ставлення до мови як інструменту пізнання. Т. Бернгард методично демонструє її принципову неспроможність вичерпно артикулювати думку, підкреслюючи фундаментальну невідповідність між мовною репрезентацією та емпіричною реальністю. Його твори структуруються довкола нав'язливих повторень і варіацій висловлювань, що імітують логічний аналіз у дусі Вітгенштейна, створюючи ефект мовного виснаження, де спроба прояснення сенсу обертається його остаточним розмиванням. У романі «Правка» головний герой, прагнучи досягти абсолютної істини, неминуче наштовхується на межі мовного вираження, що перетворює будь-яке знання на нескінченний процес ревізії.

Окремого розгляду заслуговує мотив мовчання та розмитості висловлювань, що функціонує в текстах Т. Бернгарда як концептуальний засіб деконструкції традиційних уявлень про мовну комунікацію. Вітгенштейн у «Логіко-філософському трактаті» формулював ідею, що філософські висловлювання є лише сходами, якими слід піднятися, аби потім їх відкинути. Аналогічно, Т. Бернгард створює героїв, чий монолог виявляється парадоксальним актом саморуйнування: висловлювання, народжуючись, одразу ж заперечують власну значущість, занурюючись у безкінечний потік сумнівів.

Окрім глибинного впливу на мовну проблематику, Л. Вітгенштейн справив істотний концептуальний вплив і на екзистенційний вимір творчості Бернгарда. Останній у своїх текстах систематично розгортає мотиви абсурдності людського буття, обмеженості когнітивного сприйняття та неможливості досягнення об'єктивної реальності – теми, що напрочуд виразно корелюють із критичним аналізом мови у Л. Вітгенштейна.

Т. Бернгард неодноразово визнавав значущість цього філософського впливу, що легко простежується шляхом зіставлення риторики його персонажів із вітгенштейнівською критикою мовних конструкцій. У «Логіко-філософському трактаті» Л. Вітгенштейн формулює принципову тезу про

межі філософського дискурсу, наголошуючи на тимчасовості та утилітарності його положень: «Мої твердження пояснюються тим, що людина, яка мене зрозуміла, зрештою усвідомлює їхню безглуздість, якщо за їхньою допомогою піднялася над ними – вище них (Вона повинна, так би мовити, відкинути драбину після себе, коли вже піднялася нею нагору). Лише подолавши ці твердження, вона зможе правильно побачити світ» (Вітгенштейн, 1964:92).

Розвиваючи схожий мотив, Т.Бернгард акцентує увагу на неможливості подолання мовного детермінізму, що парадоксальним чином примушує суб'єкта нескінченно повертатися до тих самих мовних конструкцій, навіть якщо їхня обмеженість усвідомлюється. В автобіографічному нарисі «Три дні» письменник відверто розмірковує над необхідністю та водночас нестерпністю мовлення як форми існування: «...не хочеться ані мови, ані слів, жодних речень, жодних думок – не хочеться взагалі нічого! І все ж з'являються речення, знову і знову ті самі речення...» (Бернгард, 1971:150).

Творчість Т. Бернгарда постає не просто як літературне осмислення вітгенштейнівських ідей, а як їхній художній експериментальний концепт у межах наративної структури, де мова, замість прояснювати реальність, радше демонструє власну нездатність її досягнути.

Л. Вітгенштейн наголошував на тому, що «... більшість тверджень випливає з нерозуміння логіки нашої мови, тому необхідна її спрощена форма» (Вітгенштейн, 1964:12-13).

Проблематика «філософії мови», створеної персонажами Т. Бернгарда, багато в чому співвідноситься з концептуальними позиціями Л. Вітгенштейна. Зокрема, в романі «Мороз» перед героєм постає принципово нерозв'язне завдання: йому необхідно вербально структурувати логіку штраухівського світосприйняття, водночас залишаючись у полоні її власної невловимості. Зрештою він доходить парадоксального висновку: все, що було записане, зафіксоване у тексті, є неправильним, оскільки між сенсом висловленого та його формальною логічною структурою пролягла нездоланна прірва.

У своїх працях Л. Вітгенштейн неодноразово звертається до образу сітки, складеної з множини взаємопов'язаних фігур, яку людина конструює для опису та категоризації дійсності. За його концепцією, ця мовна сітка розташовується між феноменальною реальністю та її сутнісною основою. Тут простежується принципова подвійність: з одного боку, людина опиняється у пастці власних мовних побудов, які, будучи продуктом її мис-

лення, одночасно накладають обмеження на сам акт пізнання; з іншого боку, мовчання, що могло б стати потенційним виходом із цього лабіринту, обертається ще глибшою пасткою, унеможливаючи будь-яку форму артикуляції сенсу.

Цю вітгенштейнівську дилему переконливо артикулює князь Заурау в романі «Божевілья»: «Слова, якими ми користуємось, по суті більше не існують. Увесь словниковий інструментарій, яким ми оперуємо, зник, але й неможливо повністю замовкнути» (Бернгард, 1967:146).

Таким чином, у літературному дискурсі Т. Бернгарда мова постає не лише як засіб номінації та когнітивного упорядкування, а і як автономна структура, що нав'язує власну логіку суб'єкту, ув'язнюючи його у простір вербальної парадоксальності; не лише як засіб комунікації, а й як інструмент відчуження, бар'єр, що одночасно структурує та спотворює сприйняття реальності. Мовлення у його творах набуває парадоксального статусу: воно водночас конститує світ персонажів і заважає їм наблизитися до його сутності, перетворюючись на своєрідний шум, що відвертає від справжнього змісту буття.

Покладаючи великі сподівання на естетичний і філософський потенціал мовчання, Т. Бернгард розглядає його як механізм, що здатен передати більше, ніж самі слова, подібно до того, як мова,

свою чергою, може слугувати засобом приховування найсуттєвішого. Проте, якщо Л. Вітгенштейн проголошує необхідність мовчання там, де слово безсиле, то Т. Бернгард, не заперечуючи цього принципу, радше пропонує альтернативний підхід – використання натяку як проміжної ланки між мовленням і тишею, що уможливує вербальну артикуляцію межового досвіду.

Висновки. Таким чином, австрійські письменники XIX–XX століття сприймали мову не тільки як засіб самовираження, а і як символ глибокої духовної та культурної кризи. Їхні твори виражають глибоке усвідомлення обмежень традиційної мови і прагнення знайти нові способи вираження реальності, що б відповідали складності сучасного світу. Відсутність ясності і неповнота словесних конструкцій ставали важливими елементами, через які вони досліджували кризу не тільки особисту, а й загальносвітову.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в поглибленому аналізі та подальшому всебічному вивченні проблеми «мовної кризи» в австрійській літературі, оскільки цей феномен має не лише літературознавчий, а й культурно-філософський вимір. Подальші розвідки в цій сфері дозволять глибше зрозуміти особливості австрійської літературної традиції та її місце в загальноєвропейському контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Затонський Д.В. Шлях через XX століття. К.: Дніпро. 1978. 304 с.
2. Зимомря І.М. Сутність австрійсько-української літературної взаємодії: дискурс, зв'язки, рецепція, переклад. *Semper tiro*: Наук. зб. на пошану В.Качкана. Івано-Франківськ, 2010. С. 351–361. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/20860>
3. Наливайко Д.С. Істина й таємниця мистецтва. Рільке Р.М. Думки про мистецтво і поезію / Упор., вступ. стаття та прим. Д.С.Наливайка. К. 1986. С.3–22.
4. Bernhard Th. *Verstörung* (Roman). Frankfurt a.M. Insel-Verlag. 1967. 234 S.
5. Hofmannsthal, H. v. *Gesammelte Werke in 109 Einzelbändchen* - Bd. 1-2. Fischer Taschenbuch Verlag, 1979. 548 S.
6. Mauthner F. *Kritik der Sprache*. 3 Bände. Stuttgart: J.G. Cotta, 1901–1903. Bd. 1. 560 S.
7. Musil R. *Der Mann ohne Eigenschaften*. Roman. Fischer Taschenbuch Verlag. 1979. 1312 S.
8. Wittgenstein L. *Traktatus logico-philosophicus*. Frankfurt a. M. Suhrkamp. 1964. 160 S.

REFERENCES

1. Zatonskyi D. V. (1978) Shliakh cherez XX stolittia. [The Path Through the 20th Century]. Kyiv: Dnipro, 304 s. [in Ukrainian].
2. Zymomria I.M. (2010) Sutnist avstriisko-ukrainskoi literaturnoi vzaiemodii: dyskurs, zviazky, retseptsii, pereklad [The Essence of Austrian-Ukrainian Literary Interaction: Discourse, Connections, Reception, Translation]. *Semper tiro: Nauk. zb. na poshanu V. Kachkana*. Ivano-Frankivsk, S. 351–361. [in Ukrainian]. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/20860> (data zvernennia: 02.04.2025).
3. Nalyvaiko D. S. (1986) Istyna y taiemnytsia mystetstva [Truth and the Mystery of Art]. Rilke R. M. Dumky pro mystetstvo i poeziu / Uporiad., vstup. statia ta prym. D. S. Nalyvaika. Kyiv, S. 3–22. [in Ukrainian].
4. Bernhard Th. (1967) *Verstörung* (Roman). [Disturbance (Roman)] Frankfurt a.M. Insel Verlag. 234 S. [in German]
5. Hofmannsthal H. V. (1979) *Gesammelte Werke in 109 Einzelbändchen*. [Collected works in 109 individual volumes] Bd. 1–2. Fischer Taschenbuch Verlag. 548 S. [in German]
6. Mauthner F. (1901) *Kritik der Sprache*. [Critique of language] 3 Bände. Stuttgart: J.G. Cotta. Bd. 1. 560 S. [in German]
7. Musil R. (1979) *Der Mann ohne Eigenschaften*. [The Man Without Qualities] Roman. Fischer Taschenbuch Verlag. 1312 S. [in German]
8. Wittgenstein L. (1964) *Traktatus logico-philosophicus*. [Logico-philosophical treatise] Frankfurt a. M. Suhrkamp. 160 S. [in Latin]